

JEZIKOVNOSISTEMSKA (ZVRSTNA) URAVNOTEŽENOST,
VPLIVANJSKA MOČ

DOI 10.57589/srl.v70i4.4086

UDK 811.163.6'374

Nataša Gliha Komac

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

natas.gliha-komac@zrc-sazu.si

Duša Divjak Race

ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

dusa.race@zrc-sazu.si

TIPOLOGIJA SLOVARSKIH OZNAK ZA TRETJO IZDAJO *SLOVARJA*
SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA (eSSKJ)¹

Prispevek predstavlja tipologijo slovarskih oznak in pojasni za tretjo izdajo *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (eSSKJ). eSSKJ je splošni informativno-normativni razlagalni slovar knjižnega jezika, ki uporabniku s kvalifikatorji in kvalifikatorskimi pojasnili prinaša podatke o slogovni zaznamovanosti leksikalnih enot, in sicer z družbenostnega, prostorskega, časovnega, področnega in konotativnega vidika.

Ključne besede: leksikografija, označevanje, slovar, knjižni jezik, kvalifikatorji

The paper presents a typology of dictionary labels and labelling explanations for the third edition of the *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (Dictionary of the Slovenian standard language, eSSKJ). The eSSKJ is a general informative-normative explanatory dictionary of the standard language that provides the user with labels and labelling explanations of stylistic characteristics of lexical units from social, geographical, temporal, and connotative points of view.

Keywords: lexicography, labeling, dictionary, standard language, labels

1 Uvod

Tretja izdaja *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (2016–; v nadaljevanju eSSKJ) je po *Konceptu novega razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika* (2015: 1; v nadaljevanju *Koncept* 2015) informativno-normativni slovar sodobnega knjižnega

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa Slovenski jezik v sinhronem in diahronem razvoju (P6-0038), ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

jezika, kot ga izkazuje raba v raznovrstnih sodobnih gradivskih virih, zlasti korpusnih.² Prinaša podatke o zapisu, izgovoru in naglasu, pomenu, vezljivosti in družljivosti oz. o kolokacijah (rabo ponazarjajo stavčni zgledi), frazeologiji, terminologiji, etimologiji in slogovni zaznamovanosti sodobne leksike slovenskega knjižnega jezika (*Koncept* 2015: 2; Gliha Komac, Jakop idr. 2016).

Knjižni jezik je v eSSKJ razumljen kot uzaveščen, konvencionalen in razmeroma poenoten jezikovni kod, ki se uporablja na območjih, kjer živi slovenska jezikovna skupnost, ima zanjo narodnoidentifikacijsko, reprezentativno in povezovalno vlogo ter ob upoštevanju splošno veljavnih načel, norm in družbenih konvencij »uresničuje osrednjo in temeljno sporazumevalno in povezovalno vlogo jezika za javno rabo« (*Koncept* 2015: 1).³

Leksikalne enote v slovarju so vrednotene z vidika aktualne knjižnojezikovne norme in posodabljanje kodifikacije, pri čemer je norma razumljena kot »kolektivno soglasje glede rabe jezikovnih sredstev, ki jih v sočasni družbi uporabljamo kot naraven rezultat interakcije različnih družbenih, kulturnih, kognitivnih in bioloških dejavnikov« (*Koncept* 2015: 1).

2 Dopolnitev in prenova tipologije označevanja iz *Koncepta* 2015

Tipologija slovarskih oznak za eSSKJ je bila predstavljena v *Konceptu* 2015, del nje pa dodatno pojasnjen v prispevku *Socialnozvrstno označevanje v nastajajočem splošnorazlagalnem slovarju* (Gliha Komac, Žele 2019). Nabor oznak je bil določen in opredeljen, a če bi se pri delu z gradivom pokazala potreba, so bile predvidene tudi spremembe in dopolnitve (*Koncept* 2015: 64). Kvalifikatorji in kvalifikatorska pojasnila so bili poleg slovničnih oznak in pojasnil razvrščeni v pet skupin (*Koncept* 2015: 61–69): (1) socialnozvrstni (ozkoknjižno, knjižno pogovorno, neknjižno pogovorno, narečno, slengovsko in otroško); (2) funkcijskozvrstni (terminološki kvalifikatorji v obliki iz + strokovno področje); (3) ekspresivni (ekspresivno, evfemistično, vzneseno, ironično, ljubkovalno, slabšalno, šaljivo in vulgarno) in (4) normativni kvalifikatorji (in, tudi, glej) ter (5) kvalifikatorska pojasnila (za funkcijske zvrsti, besedilne tipe, konverzacijske obrazce, prenosnik ipd.).

² Leksikalne enote, vključene v geslovnik eSSKJ, zadostujejo kriteriju dovolj frekventne rabe v knjižnih besedilih. Ker geslovnik nastaja zlasti na gradivu korpusa *Gigafida*, kjer imajo umetnostna in strokovna besedila manjši delež ob frekvenčno visoko zastopanih medijskih besedilih (publicistika, spletna besedila) z leksiko, ki ni vedno tipična za knjižna besedila, zgolj frekvenčno merilo za vključevanje leksikalnih enot v slovar ne zadostuje in je treba upoštevati tudi razpršenost rabe glede na čas, prostor in tip besedil. Pri tem je ključno razumevanje knjižnega jezika.

³ Tako razumevanje knjižnega jezika kažejo tudi rezultati ankete raziskovalnega projekta *Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov* (2016/17), v kateri so anketiranci med drugim opisali svoje razumevanje in stališča do knjižnega jezika – v raziskovalnem poročilu najdemo naslednji sklep: »Na podlagi interpretacije anketnih vprašanj ugotavljamo, da ima po mnenju anketirancev slovenski knjižni jezik narodnoidentifikacijsko, (družbeno-kulturno) povezovalno vlogo in predstavitevno vlogo in kot dogovorni, konvencionalni kod uresničuje osrednjo in temeljno sporazumevalno vlogo, zlasti v formalnih in javnih govornih položajih« (Ahačič, Bešter idr. 2017: 27).

Predlagana tipologija prinaša dopolnitev, deloma tudi prenovu v *Konceptu* 2015 predvidenih oznak. Predlog je (do)zorel z nabiranjem redakcijskih izkušenj (*Slovar novejšega besedja slovenskega jezika* (2013), dopolnjena in deloma prenovljena izdaja *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (2014), *Sprotni slovar slovenskega jezika* (2014–), *Šolski slovar slovenskega jezika* (2022) idr.), ob delu z gradivom in večkratnem premišljevanju teorije zvrstnosti (npr. Gliha Komac, Žele 2019; Kržišnik 2004; Skubic 1995, 2005; Smole 2004; Tivadar 2019; Vogel 2020; Race 2021), tudi za šolsko rabo (npr. Gruden 2021; Vogel 2017, 2018; Gliha Komac, Race idr. 2021), ter z izkušnjami s postopnim uvajanjem šolskih uporabnikov v rabo slovarjev prek šolskega portala *Franček.si* (Ahačič, Gliha Komac, Ježovnik 2022; Ahačič, Ježovnik idr. 2021; Gliha Komac 2021; Gliha Komac, Race 2021).⁴

Predlagana tipologija upošteva zvrstno delitev slovenskega jezika na tri družbene vrste, in sicer knjižno, pogovorno in narečno zvrst, ter na različne besedilne vrste na praktičnosporazumevalnem, uradovalnem, strokovnem, umetnostnem in medijskem področju (gl. Gliha Komac, Race idr. 2021). V eSSKJ so v ospredju tisti podatki o zaznamovanosti leksikalnih enot, ki uporabniku povejo, v katerih sporazumevalnih položajih je enota tipična, pričakovana oz. kakšen učinek bo imela njena izbira v knjižnem besedilu oz. besedilu, ki ima namen biti knjižno. Nova tipologija tako ne vsebuje kvalifikatorjev, ki opozarjajo na zvrst, iz katere je leksikalna enota prišla v knjižni jezik (npr. pogovorno, narečno), temveč kvalifikatorje, ki uporabniku povedo, na kakšen način in v katerih okoliščinah se leksikalna enota uporablja v knjižni rabi oz. kakšen odnos oz. sporazumevalno strategijo uporabnik pri tem zavzema.

Podatki o vezanosti leksikalne enote na določene sporazumevalne položaje oz. družbene vloge so označeni z vidika formalnosti, ki se razume stopenjsko (prim. Irvine 1979; Janssen, Jansen idr. 2003; Wardhaugh 2006; Atkins, Rundell 2008), tj. družbenostni⁵ vidik. Dopolnjujejo jih informacije o časovni, prostorski, konotativni⁶ in področni zaznamovanosti oz. variantnosti. Posamezni vidiki niso neodvisni, temveč drug na drugega vplivajo, npr. označenost z vidika konotacije pogosto predpostavlja nekoliko znižano stopnjo formalnosti.

⁴ Prenovljena tipologija slovarskih oznak in pojasnil za eSSKJ je nastajala znotraj delovne skupine osmih urednikov Leksikološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Ko je bila pripravljena, je bila predstavljena znotraj celotne sekcije, sledila je razprava ter skupno usklajevanje rešitev. Nazadnje je predstavljeni sistem označevanja na 100 iztočnicah preizkusilo pet urednikov. Podrobnejši opis in smernice za označevanje so zbrani v *Redakcijskem priručniku Leksikološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU* (2016–), ki je namenjen za interno rabo.

⁵ S poimenovanjem družbenostni kvalifikatorji je poudarjeno, da gre pri kriteriju formalnosti za širše družbeno soglasje znotraj jezikovne skupnosti, ki določa tipične, pričakovane vzorce jezikovnih praks in rab oz. jezikovnega vedenja. Pri tem ne gre za določanje nosilca oz. tipičnega uporabnika knjižnega jezika (določenega z izobrazbo, družbenim položajem ipd.), temveč se beleži vrednotenje leksikalnih prvin v knjižni rabi z vidika celotne jezikovne skupnosti.

⁶ O konotativni zaznamovanosti govorimo, ko ima leksikalna enota poleg denotativnega in/ali pragmatičnega pomena tudi konotativni pomen, za katerega po A. Vidovič Muha (2013a: 108) velja, da »spoznavni subjekt po lastni presoji modificira spoznavni objekt«, raba take enote pa je odvisna od namere tvorca, da v objektivno razmerje z denotatom vnese svoj subjektivni vidik.

Predlagana tipologija predvideva naslednje skupine:

- (1) Namesto socialnozvrstnih kvalifikatorjev uvaja **družbenostne kvalifikatorje**, s katerimi so označene leksikalne enote, ki so tipične za manj formalne in neformalne sporazumevalne položaje. Odločitev za t. i. družbenostne kvalifikatorje in kvalifikatorja manj formalno in neformalno ni samo preimenovalne narave, temveč gre za določitev zgolj enega dejavnika, tj. stopnje formalnosti, kot odločilnega za enega od tipov zaznamovanosti leksikalnih enot v slovarju. Kvalificiranje glede na družbenost se tako osredinja na opis aktualne rabe enote v knjižnem jeziku glede na formalnost sporazumevalnega položaja, kar se, kot npr. ugotavljajo M. Kalin Golob in P. Gantar (2015: 456) ter L. Namatende Sakwa (2011: 311), z vidika informativnosti in razumljivosti za uporabnika slovarja kaže kot ustrezna rešitev.
- (2) **Ekspresivni kvalifikatorji**⁷ označujejo leksikalne enote, s katerimi jezikovni uporabnik razkriva svoje vrednotenje ubesedene pojavnosti (npr. ekspresivno, ljubkovalno) in/ali svojo sporazumevalno strategijo oz. način ubesedovanja (npr. evfemiistično, ironično, šaljivo), ki sproža predvidljiv slogovni učinek. V primerjavi s *Konceptom* 2015 je bil izločen kvalifikator vzneseno, na seznam pa dodan kvalifikator privzdignjeno, ki predstavlja protipol kvalifikatorju vulgarno;
- (3) Skupina funkcijskozvrstnih kvalifikatorjev se je zožila v **terminološke kvalifikatorje**, saj podatke o besedilnih vrstah na različnih področjih jezikovne rabe prinašajo kvalifikatorska pojasnila (npr. v pravljicah). Podatki o vezanosti leksikalne enote na specifična področja so lahko tudi v razlagi (npr. *čist* 1.5. v obliki čisti 'ki ustreza standardom čistoče, higiene pri določeni dejavnosti, zlasti zdravstvu, živilstvu');
- (4) Nova skupina so **prostorski kvalifikatorji**, v katero se uvrščajo kvalifikatorji za leksikalne enote, ki se primarno, tipično uporabljajo zlasti na zemljepisno omejenem območju, in sicer tudi zunaj Slovenije, kjer živi in organizirano deluje slovenska jezikovna skupnost. Tovrstna leksika ima najpogosteje poleg prostorskega kvalifikatorja tudi kvalifikator neformalno, npr. *nona* neformalno, primorsko 'babica', ni pa nujno, npr. *vrtnarica* na avstrijskem Koroškem in Štajerskem 'vzgojiteljica';
- (5) **Časovni kvalifikator** starinsko in (6) skupina **normativnih kvalifikatorjev** (in, tudi in glej) ostajajo v primerjavi s *Konceptom* 2015 nespremenjeni.

Nabor **kvalifikatorskih pojasnil** se je skrčil, saj se podatki o konverzijskih obrazcih in ustreznem načinu razumevanja razlage selijo v razlago, npr. *hudobni duh* 'duhovno bitje v krščanstvu, ki pooseblja hudo, zlo', *živjo* 'uporablja se, ko govorec pozdravi koga, zlasti znanca'. Umaknjeno je bilo tudi pojasnilo zlasti v govorjenih besedilih, saj sta zgolj govor in zapis kot primarna načina jezikovne rabe težko kriterija za slovarsko označevanje.⁸

⁷ Za razmerje med poimenovanjem ekspresivni nasproti čustvenostni kvalifikatorji gl. Žele 1993. Ekspresivno je v razmerju do čustveno širši pojem, saj ekspresivno pokriva tako priznan odnos do stvari, ki je »splošno znana in veljavna ocena, izhajajoča iz lastnosti oz. vsebine predmetnosti« (Žele 1993: 530), kot tudi osebni čustveni odnos do vsebine predmetnosti, ki se izrazi z izbiro določenega poimenovanja.

⁸ Do podobnega sklepa je prišla tudi Verdonik (2015: 405), ki na podlagi analize 100 lem, značilnih za govorjeno rabo, kot se kaže v korpusu *Gos*, ugotavlja, da razen značilnosti izgovarjanja katero drugo lastnost težko pripišemo vsem jezikovnim enotam, ki so tipične v govoru, in da ni lastnosti, ki bi bila značilna izključno za govorno rabo.

Tabela 1: Primerjava kvalificiranja, kot je zastavljeno v *Konceptu* 2015, in novim predlogom tipologije.

Koncept 2015 (kvalifikatorji)	Nova tipologija (kvalifikatorji)
Socialnozvrstni kvalifikatorji: ozkoknjižno, knjižno pogovorno, neknjižno pogovorno, narečno, slengovsko in otroško.	Družbenostna kvalifikatorja: manj formalno in neformalno.
Ekspresivni kvalifikatorji: ekspresivno, evfemistično, vzneseno, ironično, ljubkovalno, slabšalno, šaljivo in vulgarno.	Ekspresivni kvalifikatorji: ekspresivno, navadno ekspresivno, evfemistično, privzdignjeno, ironično, ljubkovalno, slabšalno, navadno slabšalno, šaljivo in vulgarno.
Funkcijskozvrstni kvalifikatorji: terminološki kvalifikatorji (iz botanike, iz medicine ipd.)	Terminološki kvalifikatorji: iz botanike, iz medicine ipd.
Časovni kvalifikator: starinsko	Časovni kvalifikator: starinsko
	Prostorski kvalifikatorji: v kombinaciji z neformalno: koroško, štajersko, primorsko ipd.; na avstrijskem Koroškem in Štajerskem ipd.
Normativni kvalifikatorji (zgolj pri dvojnicah): in, tudi, glej	Normativni kvalifikatorji (zgolj pri dvojnicah): in, tudi, glej
Kvalifikatorska pojasnila: o funkcijski zvrsti: v poslovno-uradovanih besedilih, v publicističnih besedilih ipd.; o besedilnem tipu: v poeziji, v oglasnih besedilih ipd.; o konverzacijskih obrazcih: psovka, kletvica, pozdrav ipd.; o prenosniku: zlasti v govorjenih besedilih; o stopnji prevzetosti: polcitatno; o pogostnosti izgovorne, oblikovne dvojnice: redko; o časovni umestitvi pomena: v obdobju francoske revolucije; o prostorski umestitvi pomena: v Severni Ameriki; o načinu za razumevanje razlage: v alternativni medicini.	Kvalifikatorska pojasnila: o besedilni vrsti: npr. v pravljicah; o pogostnosti izgovorne, oblikovne dvojnice: redko; o časovni umestitvi pomena: v obdobju 1. in 2. svetovne vojne, od leta n, nekdanj ipd.; o prostoru, kulturnem okolju pomena: v ruskem okolju, v angloameriškem okolju ipd.

Knjižni jezik jezikovna skupnost uporablja v različnih sporazumevalnih položajih, pri čemer za vsak položaj obstajajo pričakovanja in družbeni konsenz glede ustrezne, primerne jezikovne in nejezikovne rabe (tj. sporazumevalna norma). Knjižna raba se pogosto povezuje z javnimi in formalnimi okoliščinami ter pisnim sporazumevanjem, a v knjižnem jeziku se sporazumevamo tudi ustno in v manj formalnih ali neformalnih položajih, na kar opozarjata družbenostna kvalifikatorja manj formalno in neformalno. **Neoznačenost** leksikalne enote pomeni, da se leksikalna enota uporablja v vseh sporazumevalnih položajih knjižne rabe, tudi v (bolj) formalnih besedilih. Tipologija posebnega kvalifikatorja za leksikalne enote, tipične zlasti za formalne sporazumevalne položaje, zaenkrat ne predvideva, vendar je taka razširitev mogoča.

2.1 Označevanje znižane stopnje formalnosti

Čeprav se pojem formalnost pogosto pojavlja v besedilih o jezikovni variantnosti, jasne opredelitve še nimamo. Formalno sporočanje v *Enciklopediji slovenskega jezika* (Toporišič 1992) vključuje javno, uradno in izobraževalno rabo jezika,⁹ Skubic (2001: 157) ugotavlja, da so za formalna besedila značilni podrejenost konvencijam, obvezujoč pravni značaj in avtoriteta s pooblaščenim vlogo kot nosilka sporazumevanja, J. Irvine (1979: 774–75) pa izpostavi še resnost, vljudnost in spoštovanje avtoritete.

Če na podlagi zapisanega izpeljemo opredelitev (prim. Race 2020, 2021; Gliha Komac, Race idr. 2021), se formalnost razume kot lastnost jezikovne prvine, da jasno, enoumno, natančno poimenuje stvarnost, in sicer z ustaljenim, pričakovanim izrazom na družbeno sprejemljiv in ustrezen način. Kot osrednje značilnosti formalnega sporazumevanja ob predpostavki, da ima uporabnik namero delovati v skladu s knjižnojezikovno in sporazumevalno normo, se torej kažejo: (1) natančnost, jasnost, enoumnost (lastnosti, ki izhajajo zlasti iz vsebine, ki je navadno kompleksnejša, abstraktna); (2) uniformiranost: vnaprej predpisani forma (npr. besedilna vrsta), sporazumevalne strategije (npr. način pozdravljanja, izražanje subjektivnega odnosa ipd.) in izrazje (npr. avtomatizirana sredstva, terminologija); (3) odsotnost prvin, ki razkrivajo posameznikovo identiteto (prostorsko, družbeno, psihološko ipd.), v ospredju je kolektivna identiteta celotne jezikovne skupnosti; (4) večja težnja po družbeni primernosti (vljudnost, korektnost ipd.).

Stopnja formalnosti je pogojena zlasti z odnosom med udeležencema sporazumevanja in sporazumevalnim namenom, nanjo pa lahko odločilno vplivajo tudi ostale sporazumevalne okoliščine, in sicer prenosnik (premik v pisnost je pogosto premik v formalnost), naslovnik (če naslovnik predstavlja institucijo, je pričakovana večja formalnost) in referenčni kontekst (uradovalne ustanove, uradni žig ob podpisu ipd.).

Za manj formalne in neformalne položaje je značilno postopno zmanjševanje uradnosti in uniformiranosti, vedno večja sproščenost, spontanost, neposrednost in manjša

⁹ Formalno sporočanje je opredeljeno kot »sporočanje pri upravnih ali poslovnih opravkih, v slovstvu, na radiu in televiziji, npr. pri poročilih ali predavanjih, v šolstvu, na javnih napisih itd. Važno je tudi za jezikovno samozavest in za kulturo jezika vključno s podpiranjem jezikovne norme in zavračanjem nenadzorovanega prevzemanja« (Toporišič: 1992: 341).

distanca med jezikovnimi uporabniki ter vezanost jezikovnih rab in praks na specifične družbene skupine jezikovnih uporabnikov.

3 Predlog tipologije slovarskih oznak in pojasnil v eSSKJ

Slovarske oznake in pojasnila v eSSKJ ostajajo v skladu s *Konceptom* 2015 štirih vrst: slovnične oznake, slovnična pojasnila, kvalifikatorji in kvalifikatorska pojasnila. Označene so lahko eno- ali večbesedne leksikalne enote, oznake so vezane na pomensko raven. Kolokacije in stavčni zgledi niso označeni.

3.1 Slovnične oznake in pojasnila

S slovničnimi oznakami in pojasnili se opredeljujejo besedna vrsta¹⁰ (pri pridevniških in samostalniških zaimkih ter števnih je navedena tudi vrsta), kategorialne lastnosti (npr. pri glagolu: *cediti* nedovršni glagol; pri vidskih variantah frazeoloških enot: v nedovršni obliki *čistiti Avgijev hlev*; pri samostalniku: *cajtenge* množinski samostalni ženskega spola) in njihove spremembe, npr. konverzijo (*aikido* 2. kot pridevnik 'ki je v zvezi z aikido 1.'; *pešak* 5. kot prislov v obliki pešaka, pešake 'brez prevoznega sredstva, s hojo'), glagolske oblike s prostim morfemom ali brez njega (npr. pri *povampiriti se* 2. v obliki povampiriti 'spremeniti koga v vampirja'), določnost (*anonimen* 1. v nekaterih zvezah v obliki anonimni)¹¹ ter druge slovnične posebnosti in omejitve, npr. *bučati* 3. navadno brezosebno 'zaznavati v sebi neprijeten, glasen, globok zvok'; *gulag* 1.1. v ednini 'sistem takih taborišč', *spizditi* 1.1. navadno velelno, vulgarno 'oditi, izginiti', *čivkniti* navadno zanikano, ekspresivno 'z zadržkom, navadno na zahtevo reči, povedati kaj za koga neugodnega' ipd. Slovnična pojasnila pri medmetih prinašajo informacije o njihovi realizaciji, izgovoru, npr. ponovljeno (*bla*), izgovarja se z višjim tonom (*bzz*).

3.2 Kvalifikatorji

3.2.1 Družbenostna kvalifikatorja

Okvalificiranost v okviru družbenosti opisuje odstopanje od knjižnojezikovne norme (tj. sporazumevalne norme v govornih položajih, v katerih je predpostavljena, pričakovana raba knjižnega jezika oz. ima govorec namero govoriti knjižno), predvidene za formalne, navadno javne sporazumevalne položaje (kvalifikatorja manj formalno, neformalno). Prvine pogovornega jezika, narečij, slengizmi in žargonizmi so označeni kot manj formalni oz. zlasti neformalni, in sicer glede na znižano stopnjo formalnosti različnih sporazumevalnih položajev, v katerih se pojavljajo oz. uporabljajo.

3.2.1.1 Manj formalno

S kvalifikatorjem manj formalno so označene leksikalne enote, ki so primerne za rabo v sporazumevalnih položajih z nižjo stopnjo formalnosti in medsebojne distance ter večjo

¹⁰ Oznako za besedno vrsto imajo tudi kratice (*ADHD*), nimajo pa je simboli (*GB*, *Ar*). Na povedkovnik opozarja skladenjskopomensko pojasnilo povedkovnik, npr. *bljak* 2. povedkovnik, z glagolom BITI 'gnusen, grd'.

¹¹ V razdelku Izgovor in oblike so določne oblike pridevnika označene s pojasnilom določno (*agilen*).

stopnjo spontanosti. V glavnem gre za enote, ki so razširjene v praktičnosporazumevalnih besedilih, kot slogovna sredstva pa prisotne zlasti v medijskih in umetnostnih besedilih, ki želijo čim bolj neposredno nagovoriti naslovnika. V formalnih sporazumevalnih položajih zaradi manjše natančnosti, prostorske ali interesne določenosti, prevzetosti ipd. delujejo zaznamovano in jih lahko nadomestimo z nevtralnimi izrazom ali besedno zvezo, npr: *karabin* 'vponka', *žaba* v množini 'hlačne nogavice'; *činčila* 1.1. 'činčilino krzno', *špičak* 'čevelj s špico'.

Za manj formalno rabo so značilna izrazna krajšanja (zlasti poenobesedenja), npr. *kartonka* 'kartonasta embalaža' *dresura* 'dresurno jahanje', pogosto gre za leksiko, ki je v splošno rabo prešla iz žargona, npr. *baker* 'priključek, omrežje za prenos zlasti manjše količine telekomunikacijskih podatkov [...]', *maček* 'priprava za nanašanje barve', nekatera tudi iz slenga, npr. *itak*, *čigumi*, *epsko* 'izraža doseganje najvišje stopnje glede izpolnjevanja pričakovanj, zahtev'.

3.2.1.2 Neformalno

S kvalifikatorjem neformalno so označene leksikalne enote, značilne za rabo v neformalnih, navadno nejavnih sporazumevalnih položajih, kjer so ključne spontanost, neposrednost ter neobveznost upoštevanja knjižnojezikovne norme in kodifikacije. Gre za prvine, ki se pojavljajo pri neposrednem sporazumevanju, spontanem govoru, so običajne za zemljepisno določena okolja in družbene skupine (npr. starostne, interesne), zato je v ospredju predpostavka, da naslovnik sporočila uporabljeno leksikalno enoto razume, pomembna pa je tudi simbolna, identifikacijska funkcija. Npr.: *žajfa*, *crknjen*, *japajade*, *bica* 'babica'.

3.2.2 Prostorski kvalifikatorji

S prostorskimi kvalifikatorji so označene leksikalne enote, ki se primarno uporabljajo pri sporazumevanju na določenem območju oz. med uporabniki, ki izhajajo iz istega območja. Poleg zemljepisne komponente ima tako označena leksika pogosto tudi simbolni, identifikacijski pomen. Prostorsko zaznamovane enote se z vidika rabe celotne jezikovne skupnosti uporabljajo zlasti v neformalnih sporazumevalnih položajih, zato je pred prostorskim kvalifikatorjem tipa primorsko, dolensko, osrednjeslovensko ipd. kvalifikator neformalno, npr. *nona* neformalno, primorsko 'babica'; *črnica* neformalno, koroško 'borovnica'; *ošnja* neformalno, zahodno. S prostorskimi kvalifikatorji so označene tudi enote, značilne za območja, kjer živi in organizirano deluje slovenska skupnost zunaj Slovenije. Na teh območjih se uporabljajo v formalnih sporazumevalnih položajih, v širšem slovenskem jezikovnem prostoru pa imajo navadno prostorsko nezaznamovani sinonim, npr. *vrtnarica* na avstrijskem Koroškem in Štajerskem 'vzgojiteljica'.

3.2.3 Časovni kvalifikator

Kvalifikator starinsko označuje leksikalne enote, ki so bili nekoč splošno rabljeni, danes pa učinkujejo arhaično, lahko tudi privzdignjeno, umetelno. V sodobnem jeziku imajo načeloma nevtralen sinonim, npr. *akoravno*, *mišnica* 'arzenik'. Kvalifikator

starinsko kaže na časovno odmaknjenost izraza, časovna odmaknjenost denotata pa se označuje s kvalifikatorskim pojasnilom nekdanj (npr. *jesihar*).

3.2.4 Ekspresivni kvalifikatorji

Ekspresivni kvalifikatorji označujejo leksikalne enote, pri katerih je poleg denotativnega in/ali pragmatičnega pomena izražen tudi konotativni pomen. Z uporabo ekspresivno označene leksikalne enote jezikovni uporabnik razkriva čustveni odnos oz. vrednotenje ubesedene pojavnosti ali/in sporazumevalno strategijo za doseganje določenega učinka (npr. izstopati, presenetiti – mdr. tudi z metaforo, metonimijo, omiliti – z evfemizmom, zbanalizirati, razvrednotiti – z vulgariizmom, sprostiti – s šaljivim izrazom ipd.).

V razlagah, pred katerimi stoji ekspresivni kvalifikator, je lahko podatek o vzroku okvalificiranosti, saj vseh možnih učinkov rabe leksikalne enote ne izražamo s kvalifikatorji (npr. potencialne nespodobnosti, žaljivosti, pokroviteljskosti ipd.), npr. *čistun* ekspresivno 'kdor pretirano skrbi za čistočo, higieno', *čivkati* ekspresivno 'vztrajno, vsiljivo govoriti, pripovedovati, ponavljati kaj'. Leksiko, označeno s kvalifikatorji slabšalno, vulgarno in ironično, lahko naslovnik razume kot žaljivo in/ali nekorektno.

3.2.4.1 (Navadno) ekspresivno

Kvalifikator ekspresivno opozarja na širši spekter vrednotenja med (čustveno) naklonjenostjo in nenaklonjenostjo, na namero uporabnika izraziti svojo neneutralnost ali zgolj povedati kaj na drugačen, bolj opazen, slikovit način.

Pogosto so ekspresivni metaforični pomeni (zlasti pri prenosu človeško ↔ neživo), manjšalnice, pomenska pretiravanja ipd., npr.: *alergičen* 'ki ima zelo odklonilen odnos do koga, česa', *bahač* 'kar s svojimi lastnostmi izstopa, vzbuja ponos, občudovanje, zadovoljstvo'; *striček* 'mamin ali očetov brat'; *copatar* 'kdor (rad) nosi copate'.

Kvalifikator ima tudi relativizirano varianto navadno ekspresivno, ki označuje manjšalnice, pri katerih iz zglede ni vedno jasno, ali gre dejansko za manjšalnost ali za izražanje odnosa, npr. *balonček* 'balon, zlasti manjši', *copatka* 'copata, zlasti otroška', ter leksikalne enote, pri katerih se v gradivu poleg ekspresivnih pojavljajo tudi zgledi nevtralne rabe, npr. *kodrati* 'delati, povzročati, da se kaj oblikuje tako, da spominja na kodre, postaja valovito, nagubano' [...]

Morje je mirno in le vetrič s tremi vozli rahlo kodra površino. (→ ekspresiven zgled)

Rdeča sadna pršica in koprivina pršica lističev ne kodrata, ampak na spodnji in zgornji strani lista sesata in na ta način slabita rast in razvoj. (→ nevtralen zgled)

3.2.4.2 (Navadno) slabšalno

Kvalifikator slabšalno označuje leksikalne enote z negativno konotacijo. Z rabo tovrstne leksike jezikovni uporabnik poleg denotata izraža nenaklonjen odnos do poimenovanega

oz. njegovo zavračanje, negativno vrednotenje. Slabšalne so navadno leksikalne enote, pri katerih gre za pripisovanje stereotipnih lastnosti določenega spola drugemu spolu, živalskih lastnosti ali lastnosti neživega človeku, žaljiva, nekorektna poimenovanja za posameznike ali pripadnike določenih skupnosti, leksikalne enote, ki označujejo prisotnost določenega, v družbi neželenega, tabuiranega vedenja, nekatere tvorjenke, zlasti z obrazili *-un(ka)*, *-alo*, *-ulja* ipd. Npr.: *možača* 'ženska, ki se ji pripisujejo nekatere stereotipne moške telesne, vedenjske lastnosti'; *kvakanje* 'govorjenje, zlasti prekomerno, nesmiselno in po nepotrebem'; *nevretenčar* 'kdor pogosto spreminja svoje prepričanje, načela zaradi lastnih koristi'; *žabar* 'Ljubljčan', 'Francoz'; *konjušnik* 'kdor slepo sledi ukazom, navodilom drugih'; *čistun* 'kdor si pretirano prizadeva za upoštevanje ustaljenih, želenih norm [...]'

Kvalifikator navadno slabšalno označuje leksikalne enote, pri katerih prevladuje negativen vrednotenjski odnos, vendar se v gradivu pojavljajo tudi primeri nenegativne rabe, npr. *filister* 'kdor ne čuti potrebe po preseganju ustaljenih vzorcev mišljenja, delovanja [...]'

Za filistre je znano, da so koruptivni in strašni kompromisarji. (→ negativen zgled)

Življenje filistra je bilo usmerjeno navzven, v boj za obstanek, za prvo službo, vse drugo je bilo vegetiranje, ki je ubijalo duha in uničevalo človečnost. (→ nenegativen zgled)

3.2.4.3 Privzdignjeno

Kvalifikator privzdignjeno označuje leksikalne enote, s katerimi želi jezikovni uporabnik učinkoviti pretanjeno, razgledano, svetovljansko, tudi z izbranostjo leksike poudariti slovesnost, izjemnost, izbranost položaja. Bodisi gre za t. i. intelektualizme in iz njih izpeljane drugotne pomene bodisi leksiko, značilno za umetnostna besedila oz. besedila ob izbranih, priložnostih, navadno slovesnih,¹² npr. *alma mater* 'univerza', *triangel* 'trikotnik', *poetesa*.

3.2.4.4 Evfemistično

Kvalifikator evfemistično označuje leksikalne enote, s katerimi jezikovni uporabnik olepša ali želi olepšati povedano, se izogniti neprijetnemu izrazu oz. izrazu, ki poimenuje družbeno občutljiva, tabuizirana, manj sprejemljiva ali nesprejemljiva dejanja ali stanja, kot so npr. umiranje, spolnost, staranje, hedonizem ipd., npr. *dolgoprstnica* 'tatica, kradljivka', *ptički in čebelice* 'spolnost, spolni odnosi'.

3.2.4.5 Ironično

Kvalifikator ironično označuje leksikalne enote, s katerimi jezikovni uporabnik (prikrito) izraža posmeh. Tako označen pomen je nasproten izhodiščnemu pomenu in deluje komično, šaljivo, lahko je prisotno tudi negativno vrednotenje. Npr. *bistra*

¹² Za ta dva tipa leksikalnih enot je bil v SSKJ (za več gl. Vidovič Muha 2013b) in tipologiji označevanja v *Konceptu 2015* predviden kvalifikator (ozko)knjižno.

glava 'kdor se ima za pametnega ali se dela pametnega', *cvetka* 'neresna, nepremišljena, neumna izjava ali dejanje, ki vzbuja dvome, pomisleke'.

3.2.4.6 Ljubkovalno

Kvalifikator ljubkovalno označuje leksikalne enote, s katerimi jezikovni uporabnik izraža nežnost, večjo čustveno naklonjenost. Tako označene jezikovne enote se pogosto uporabljajo kot nagovor, npr. *babi* 'babica', *žabica* 'otrok, zlasti mlajši', *bučka* 'manjša, zlasti otroška glava'.

3.2.4.7 Šaljivo

Kvalifikator šaljivo označuje leksikalne enote, s katerimi jezikovni uporabnik izraža neresen, igriv, nagajiv, hudomušen odnos. Prisojanje šaljivosti je subjektivno, zato se ta kvalifikator predvideva zlasti za antipregovore, npr. *Rana ura*, *slovenskih fantov grob*, in domiselne leksikalne enote tipa *teta s Krvavca*, *lenoritis*.

3.2.4.8 Vulgarno

Kvalifikator vulgarno označuje leksikalne enote, s katerimi uporabnik izraža nespodoben, prostaški oz. subjektivni odnos, navadno do tabuizirane pojavnosti. Navadno gre za poimenovanje intimnih telesnih delov, njihovega delovanja in izločkov, ki jih družba, jezikovna skupnost dojema kot nespodobne, prostaške, npr. *pizda*, *fukati*. Tako označujemo tudi njihove izpeljane pomene, npr. *pizditi (se)* 'jeziti se', členkovne in medmetne rabe, npr. *pizda* kot členek 'izraža podkrepitev trditve, zlasti o čem, kar govorec dojema kot neugodno, negativno' in metaforična poimenovanja, npr. *povaljati*, *daviti purana*.

3.2.5 Terminološki kvalifikatorji

Terminološki kvalifikatorji označujejo jezikovne enote, ki so prešle v splošno leksiko iz terminologije prek strokovnih (poljudnoznanstvenih, praktičnostrokovnih) in medijskih besedil, katerih pomen je še vedno zelo blizu terminološki definiciji. Gre za leksikalne enote z nizko stopnjo determinologizacije. Tovrstne leksikalne enote so označene s kvalifikatorjem iz + veda, npr. *troposfera* iz meteorologije, *aerobna stabilnost* iz agronomije. Če se izraz primarno uporablja na več področjih, je navedenih več kvalifikatorjev, npr. *A- vitamin* iz biologije, iz farmacije, ali pa za različna strokovna področja sprejemljiv krovni izraz, npr. iz tehnike.

Dogovorno s terminološkimi kvalifikatorji ne označujemo poimenovanj ved, strokovnih področij, strokovnjakov, poklicev, športov, pasem, starejših terminoloških poimenovanj, ki jih danes nadomešča drug termin ipd.

3.2.6 Normativni kvalifikatorji

Normativni kvalifikatorji označujejo razmerja med dvojnicami z vidika kodificirane norme. Odločitve glede normativnih kvalifikatorjev so sprejete v okviru t. i. normativnega protokola, v katerem splošnoslovarska in pravopisna skupina usklajujeta rešitve, in sicer zlasti o zapisu, izgovoru in pregibanju. Kvalifikator *in* stoji pred normativno enako ustrezno dvojnico, npr. *bombonjera* in *bomboniera*, *gigadžul* in *gigajoule*; *tukán* in *túkan*, *blóg* in *blôg*. Kvalifikator *tudi* stoji pred normativno manj ustrezno dvojnico, ki se v knjižnem jeziku v rabi ali umika ali uveljavlja, npr. *heker* *tudi* *hacker*, *paparac* *tudi* *paparaco* *tudi* *paparazzo*; *áneks* *tudi* *anéks*, *bôber* *tudi* *bóber*. Kvalifikator *glej* stoji pred normativno ustrežnejšo in v rabi bolj razširjeno dvojnico, ki izkazuje identične slovnično-pomenske značilnosti kot njena pisna dvojnica, npr. *hacker* *glej* *heker*, *paparaco* *glej* *paparac*, *paparazzo* *glej* *paparac*.

3.3 Kvalifikatorska pojasnila

Kvalifikatorska pojasnila so namenjena podrobnejši opredelitvi pomena, kadar tega podatka ni smiselno ali mogoče vključiti v razlago. Časovna kvalifikatorska pojasnila določajo časovni okvir, v katerem ima izraz določen pomen, npr. *konfinacija* v obdobju 1. in 2. svetovne vojne 'prisilno, nadzorovano bivanje kje, zlasti kot kazen', *hlapec* nekdanj 'moški, najet za delo, zlasti na kmetiji'. Prostorska kvalifikatorska pojasnila prinašajo podatek o prostoru, območju, na katerem je denotat prisoten oz. s katerega prihaja v slovenski jezik, npr. *zelena karta* v severnoameriškem okolju 'dovoljenje za bivanje', *babuška* v ruskem okolju 'ženska, zlasti starejša, debelušna'. Kadar je raba leksikalne enote značilna skoraj izključno za določeno besedilno vrsto, tip besedila, na to opozorimo s kvalifikatorskim pojasnilom o besedilni vrsti, tipu pojavljanja, npr. *žabon*, *žabec* (zlasti) v pravljičah.

3 Namesto sklepa

Predlagana tipologija slovarskega označevanja je nastala na podlagi gradiva, ki je bilo v eSSKJ uslovarjeno v letih 2016–2022 in obsega 2402 enobesednih iztočnic. Ker določeni tipi leksikalnih enot v eSSKJ še niso vključeni v tolikšni meri, da bi predstavljali reprezentativen vzorec (npr. konverzijski obrazci), dopuščamo možnost dopolnitve nabora kvalifikatorjev in pojasnil ter nadgradnje tipologije na podlagi podrobnejših sociolingvističnih, diskurzivnih, stilističnih ipd. raziskav dejanske jezikovne rabe. Na prihodnje spremembe lahko v največji meri vpliva besedilnovrstno bolj natančno popisano in aktualizirano gradivo.

VIRI IN LITERATURA

- Kozma AHAČIČ, Romana BEŠTER, Helena DOBROVOLJC, Marjeta DOUPONA, Nataša GLIHA KOMAC idr., 2017: *Ciljni raziskovalni projekt Jezikovna politika Republike Slovenije in potrebe uporabnikov (raziskovalno poročilo)*. Ljubljana: ZRC SAZU idr. [Na spletu](#).
- Kozma AHAČIČ, Nataša GLIHA KOMAC, Janoš JEŽOVNIK, 2022: Developing a comprehensive service for Slovenian language users: the Fran and Franček web portals and language advisory service. *The Role of National Language Institutions in the Digital Age. Contributions to the EFNIL Conference 2021 in Cavtat*. Ur. Željko Jozić, Sabine Kirchmeier. Budapest: Hungarian Research Centre for Linguistics. 101–10. [Na spletu](#).
- Kozma AHAČIČ, Janoš JEŽOVNIK, Nina LEDINEK, Andrej PERDIH, Špela PETRIC Žižić, Duša RACE, 2021: Priprava jezikovnih podatkov za pedagoški portal o slovenščini. *Philological studies* 19/1. 203–24. [Na spletu](#).
- B. T. Sue ATKINS, Michael RUNDELL, 2008: *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford: Oxford University Press.
- Nataša GLIHA KOMAC, 2021: Kako smo se spopadli s kvalifikatorji in kako je to videti na Frančku? Prispevek na *Uporabne funkcije Frančka in njihovo ozadje - 5. izobraževalno-evalvacijskem srečanju za učitelje sodelujočih VIZ pri projektu „Spletni portal Franček, Jezikovna svetovalnica za učitelje slovenščine in Šolski slovar slovenskega jezika“*, srečanje prek videopovezave Zoom, 25. avg.
- Nataša GLIHA KOMAC, Andreja Žele, 2019: Socialnozvrstno označevanje v nastajajočem splošnorazlagalnem slovarju. *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo) zavest*. Ur. Hotimir Tivadar. Ljubljana: FF (Obdobja, 38). 161–68.
- Nataša GLIHA KOMAC, Nataša JAKOP, Janoš JEŽOVNIK, Simona KLEMENČIČ, Domen KRVINA, Nina LEDINEK, Mija MICHELIZZA, Matej METERC, Tanja MIRTIČ, Andrej PERDIH, Špela PETRIC, Marko SNOJ, Andreja Žele, 2016: Novi slovar slovenskega knjižnega jezika – predstavitev temeljnih konceptualnih izhodišč. *Zbornik prispevkov s simpozija 2015*. Ur. Fran Marušič, Petra Mišmaš, Rok Žaucer. Nova Gorica: Založba Univerze. 16–33.
- Nataša GLIHA KOMAC, Duša RACE idr., 2020: Družbene zvrsti in besedilne vrste v slovenskem jeziku. [Na spletu](#).
- Nataša GLIHA KOMAC, Duša RACE, 2021: *Kaj učencem in dijakom o jezikovni rabi povedo slovarske oznake na portalu Franček*. Prispevek na posvetu Mednarodni dan slovarjev 2021, srečanje prek videopovezave Zoom, 15. okt.
- Ana GRUDEN, 2021: Pojmovanje socialne zvrstnosti pri govorecih slovenščine in vpliv šolanja. *Sociolingvistično iskrenje*. Ur. Maja Bitenc, Marko Stabej, Andrejka Žejn. Ljubljana: FF. 13–33.
- Judith T. IRVINE, 1979: Formality and Informality in Communicative Events. *American Anthropologist* 81/4. 773–90.
- Marteen JANSSEN, Frank JANSEN, Henk VERKUYL, 2003: The codification of usage by labels. *A Practical Guide on Lexicography*. Ur. P. Van Sterkenburg. Amsterdam: John Benjamins. 297–311.

- Monika KALIN GOLOB, Polona GANTAR, 2017: Stilistika in enojezični slovar: označevanje jezikovne variantnosti. *Slovar sodobne slovenščine: Problemi in rešitve*. Ur. Vojko Gorjanc, Polona Gantar, Iztok Kosem, Simon Krek. Ljubljana: FF. 446–65.
- Koncept novega razlagalnega slovarja slovenskega knjižnega jezika*, 2015. Ljubljana: Založba ZRC. [Na spletu](#).
- Erika KRŽIŠNIK (ur.), 2004: *Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem: Členitev jezikovne resničnosti*. Ljubljana: FF (Obdobja, 22).
- Lydia NAMATENDE SAKWA, 2011: Problems of Usage Labelling in English Lexicography. *LEXIKOS* 21/1. 305–15.
- Duša RACE, 2020: Splošni razlagalni slovar kot pokazatelj komunikacijske norme v slovenskem jeziku. *Slovenščina – diskurzi, zvrsti in jeziki med identiteto in funkcijo*. Ur. Jerca Vogel. Ljubljana: FF (Obdobja, 39). 121–27.
- Duša RACE, 2021: *Pogovorni jezik: Vrste in položaji: Doktorska disertacija*. Ljubljana. *Redakcijski priročnik Leksikološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU*, 2016–. Interno gradivo.
- Andrej E. SKUBIC, 1995: Klasifikacija funkcijske zvrstnosti in pragmatična definicija funkcije. *Jezik in slovstvo* 40/5. 155–68.
- Andrej E. SKUBIC, 2005: *Obrazi jezika*. Ljubljana: Študentska založba.
- Vera SMOLE, 2004: Nekaj resnic in zmot o narečjih v Sloveniji danes. *Členitev jezikovne resničnosti*. Ur. Erika Kržišnik. Ljubljana: FF (Obdobja, 22). 321–30.
- Hotimir TIVADAR (ur.), 2019: *Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest*. Ljubljana: FF (Obdobja, 38).
- Jože TOPORIŠIČ, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Darinka VERDONIK, 2015: Govorjeni proti pisnemu ali katera leksika je »tipično govorena«. *Slovar sodobne slovenščine: Problemi in rešitve*. Ur. Vojko Gorjanc, Polona Gantar, Iztok Kosem, Simon Krek. Ljubljana: FF. 392–405.
- Ada VIDOVIČ MUHA, ²2013a: *Slovensko leksikalno pomenoslovje*. Ljubljana: FF.
- Ada VIDOVIČ MUHA, 2013b: Oris dveh osnovnih pojavnih oblik sistema knjižnega jezika. *Moč in nemoč knjižnega jezika*. Ljubljana: FF. 217–26.
- Jerca VOGEL, 2017: Pojmovanje jezikovne zvrstnosti pri pouku slovenščine v gimnaziji med teorijo in prakso. *Jezik in slovstvo* 62/4. 17–30.
- Jerca VOGEL, 2018: Zavest dijakov o jezikovni zvrstnosti in vlogah knjižnega jezika. *Slavia centralis* 11/2. 74–91.
- Jerca VOGEL (ur.), 2020: *Slovenščina – diskurzi, zvrsti in jeziki med identiteto in funkcijo*. Ljubljana: FF (Obdobja, 39).
- Ronald WARDHAUGH, ⁵2006: *An Introduction to Sociolinguistics*. Oxford: Blackell Publishing.
- Andreja ŽELE, 1993: Ekspresivne oz. čustvenostne oznake v slovarstvu. *Slavistična revija* 41/4. 417–605.

SUMMARY

The typology of dictionary labelling considers the understanding of the Slovenian language as a language code with innumerable variants divided into the categories of standard language, colloquial language, and dialects. In the *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (Dictionary of the Slovenian standard language, *eSSKJ*), the focus is on the description of the Slovenian standard language, so the labels provide information about the typical use of the lexical unit in standard texts or texts that are intended to be standard. Standard language is understood as a modern, relatively unified language code, which is used in areas where the Slovenian language community lives and ensures a high level of comprehensibility in all communicative situations.

Labels and labelling explanations inform the user about stylistic characteristics of lexical units from social, geographical, temporal, and connotative points of view. Social labels (less formal, informal) indicate the level of formality of the communication, whereby less formal and informal communicative situations are characterized by a gradual decrease in officiality and uniformity, increasing casualness, spontaneity, and the attachment of language code to specific groups of language users. Expressive labels (expressive, pejorative, euphemistic etc.) provide the user with the information about the connotative meaning of a lexical unit. Terminological labels (from medicine etc.) raise awareness of the distinction between general and specialized lexis (terminology). Geographical (Central Slovenian etc.) and temporal labels (archaic) help language users in making language choices in terms of geographical area and time; normative labels (and, also, see) in the case of doublets provide them with information about which lexical units are more common in the standard language. Labelling explanations complement the semantic explanations, especially when the concept or object is part of other cultural areas (in the North American environment etc.), a past period (during World War I and II etc.), or the lexical unit appears mainly in a certain type of texts (in fairy tales etc.).